

Op basis van ervaringen met Europese aanhoudingsbevelen afkomstig uit Duitsland, opgedaan in cannabiszaken, bepleiten Beckers en Hack dat de over te leveren persoon niet automatisch in hechtenis wordt genomen. Dat is namelijk vaak nergens voor nodig, terwijl die praktijk wel uiterst bezwarend is voor de verdachte. ‘Als overlevering noodzakelijk blijkt, moet ernaar worden gestreefd de opgeëiste persoon niet onnodig zijn vrijheid te ontnemen.’

Overlevering in vrijheid

Een bizarre praktijk van het Europese aanhoudingsbevel

.....
André Beckers en Norbert Hack

advocaten te Stein respectievelijk Eschweiler
.....

Sinds 12 mei 2004 heeft de Overleveringswet de overlevering van een Nederlander tussen EU-lidstaten nog eenvoudiger gemaakt. In de praktijk gaat dat nu als volgt. De door een Europees aanhoudingsbevel opgeëiste persoon die is gesignaleerd, wordt door de Nederlandse politie aangehouden. Na zijn in verzekeringstelling volgt binnen de gebruikelijke termijn de voorgeleiding bij de R-C van de rechtbank te Amsterdam. Deze stelt de opgeëiste persoon in bewaring, maar blijkt na afgifte van het identiteitsbewijs gewoonlijk bereid de voorlopige hechtenis onder voorwaarden direct te schorsen.

De rechtbank te Amsterdam geeft, na ommekomst van de termijn voor bewaring, op vordering een bevel gevangenhouding af en handhaaft daarbij de schorsing onder dezelfde voorwaarden. Zolang er geen beslissing over de toelaatbaarheid van de verzochte overlevering door de internationale rechtshulp-

kamer van de rechtbank te Amsterdam is genomen, kan de opgeëiste persoon in afwachting daarvan nog van zijn vrijheid genieten. Als de rechtbank haar oordeel over de toelaatbaarheid van de verzochte overlevering uitspreekt, moet de opgeëiste persoon zelf daarbij aanwezig zijn. Diens hechtenis volgt dan nadat de overlevering door de rechtbank is toegestaan. De opgeëiste persoon wordt vervolgens feitelijk (fysiek) aan de opeisende staat overgeleverd.²

Aan Nederlandse zijde is de zaak hiermee voorlopig afgedaan, terwijl deze voor de overgeleverde persoon dan pas begint. De aan het buitenland overgeleverde verdachte verdwijnt namelijk, in afwachting van zijn berechting, vaak langere tijd achter slot en grendel. Detentie in het buitenland is vanwege onder andere taal- en cultuurproblemen meestal uiterst bezwarend voor de verdachte en zijn naaste familieleden. Deze praktijk kan en moet naar onze mening worden veranderd.

Vorkomen van verkwisting

In Nederland geldt ten aanzien van cannabisdelicten een relatief mild strafklimaat. De gevangenisstraf die

in Nederland in cannabiszaken kan worden opgelegd, bedraagt sinds juli 2006 maximaal 8 jaar.³ De dagelijkse rechtspraak wijst echter uit dat een dergelijke hoge gevangenisstraf niet wordt opgelegd.⁴ In het ons omringende buitenland liggen de maximale gevangenisstraffen gewoonlijk aanzienlijk hoger. De Nederlandse autoriteiten leveren een Nederlander slechts over met terugkeergarantie als bedoeld in artikel 6 lid 1 Overleveringswet. Een in het buitenland opgelegde gevangenisstraf wordt in die gevallen, met toepassing van artikel 11 Verdrag Overbrenging Gevonniste Personen, na overlevering omgezet. Deze omzetting komt in cannabiszaken in de praktijk neer op een (forse) verlaging van de door de buitenlandse strafrechter opgelegde gevangenisstraf.

Deze kennis doet de praktische vraag rijzen waarom de Nederlandse autoriteiten onderdanen desgevraagd überhaupt aan het buitenland overleveren. Aan het einde van de rit doen ze het proces, voor wat betreft de straf(maat),

.....
1 Of een daarmee gelijk te stellen vreemdeling.

.....
2 Zie artikel 35 lid 1 Overleveringswet.

.....
3 Dit zonder rekening te houden met het bepaalde in artikel 57 lid 2 Sr.

4 Zie ook de in het jaar 2000 in de Staatscourant 205 gepubliceerde beleidsregels Opiumwet voor het Openbaar Ministerie.

.....

De verdachte die aan het buitenland wordt overgeleverd, verdwijnt in afwachting van berechting vaak ten onrechte voor langere tijd achter slot en grendel

.....

Foto: Ger Loeffen/Hollandse Hoogte

in eigen land immers nog eens dunnetjes over. De 'goede rechtsbedeling' komt zo in de praktijk feitelijk neer op verkwisting van rechterlijke capaciteit. In drugszaken die tot een verzoek tot overlevering leiden, gaat het in de regel om export van Nederland naar het buitenland. Een strikte toepassing van artikel 13 lid 1, onder a, Overleveringswet kan verkwisting van rechterlijke capaciteit voorkomen. Het Openbaar Ministerie in Nederland kan de strafvervolging van de opeisende lidstaat direct na ontvangst van een verzoek tot overlevering overnemen en de zaak in eigen land afhandelen. Dat het bewijs zich – zoals vaak door het Openbaar Ministerie wordt gesteld – vooral op buitenlandse bodem bevindt, is hierbij geen onoplosbaar probleem. Nederlandse strafrechters zijn immers gewend een veroordeling grotendeels te baseren op door opsporingsambtenaren opgemaakte processen-verbaal.

Vluchtgevaar

In landen zoals Duitsland wordt aan het 'onmiddellijkheidsbeginsel' een grotere betekenis toegekend dan in ons land. Het bewijs dient daar ter terechtzitting, ten overstaan van de strafrechters, te worden gepresenteerd. In Duitsland kan zonder de aanwezigheid van de verdachte de behandeling ter terechtzitting in beginsel zelfs geen aanvang nemen.⁵ Dit gegeven verklaart waarom de Duitse autoriteiten zeker willen stellen dat de opgeëiste Nederlander ook daadwerkelijk ter terechtzitting in Duitsland verschijnt. Hechtenis gedurende het strafproces biedt een dergelijke garantie. Het is in Duitsland de rechter die op vordering van de officier van

justitie de beslissing neemt of een verdachte mag worden aangehouden en in hechtenis mag worden gehouden. Voor het uitvoeren van een arrestatiebevel tegen de verdachte kent de Duitse wet bij het bestaan van ernstige bezwaren drie gronden om tot aanhouding over te gaan: vluchtgevaar, gevaar voor collusie en gevaar voor recidive. Vluchtgevaar is de meest gebruikte grond voor aanhouding van buitenlanders.

Als de rechter vluchtgevaar vreest, dient hij op grond van het evenredigheidsbeginsel met de minst belastende mogelijkheden de voortgang van het strafproces te waarborgen. In plaats van een vrijheidsberovende maatregel kan hij het bijwonen van de terechtzitting door de verdachte mogelijk bereiken door het opleggen van bijvoorbeeld een periodieke meldplicht, een verbod om te reizen naar het buitenland, het afgeven van het paspoort en/of het betalen van een borgsom. Pas als blijkt dat dit alles niet voldoende is, komt de voorlo-

.....

⁵ Zie § 285 Strafprozessordnung (1) 1 Gegen einen Abwesenden findet keine Hauptverhandlung statt. 2 Das gegen einen Abwesenden eingeleitete Verfahren hat die Aufgabe, für den Fall seiner künftigen Gestellung die Beweise zu sichern.
(2) Für dieses Verfahren gelten die Vorschriften der § 286 bis 294.

pige hechtenis in beeld.

In dit verband kan worden gewezen op een Beschluss van het Oberlandesgericht Köln van 18 maart 2005.⁶ Amtsgericht Köln weigerde een door de Staatsanwalt gevorderd aanhoudingsbevel af te geven. De verdachte betrof een destijds 67-jarige Zwitserse onderdaan. De rechter was van mening dat geen grond bestond de verdachte aan te houden, omdat uit zijn louter passieve houding niet kon worden geconcludeerd dat hij in de toekomst niet bereid zou zijn zich aan een strafproces in Duitsland te onderwerpen. Er was door de Staatsanwalt niet onderzocht of de Zwitser bereid was vrijwillig te verschijnen. De rechter was van mening dat alleen op basis van concrete feiten en omstandigheden vluchtgevaar kon worden aangenomen. De beslissing van de lagere rechter bleef in beroep in stand. De boodschap is duidelijk. Voor het toepassen van een vrijheidsbeperkende maatregel moet ook in Duitsland een goede grond bestaan.

Bizarre praktijk

Het is opmerkelijk dat de lidstaten van de Europese Unie bij hun keuze voor een Europees aanhoudingsbevel kennelijk hebben aanvaard dat overlevering als het ware automatisch gepaard gaat met vrijheidsberoving. Het aanhoudingsbevel – zo blijkt al uit het woordgebruik – impliceert een vrijheidsberoving. Het uitgangspunt dient te worden verlaten dat deze vorm van internationale rechtshulp alleen kan worden bereikt door de opgeëiste persoon aan te houden om hem vervolgens fysiek bij de landsgrens over te dragen aan de opeisende staat.

Ter illustratie van de in onze ogen bizarre praktijk wijzen wij op het Beschluss van het Oberlandesgericht Düsseldorf van 6 oktober 2005.⁷ In deze zaak gaat het om een Nederlander en een in Nederland geïntegreerde Turk, die zich schuldig zouden hebben gemaakt aan de handel in enkele honderden kilo's cannabis. Zij werden op verzoek van de Duitse autoriteiten in Nederland aangehouden. De uitleve-

Detentie in het buitenland is door taal- en cultuurproblemen meestal uiterst bezwarend voor verdachte

ringsdetentie werd onder voorwaarden door de Nederlandse rechter geschorst.⁸ Ondanks het feit dat de opgeëiste personen alle schorsingsvoorwaarden hadden nageleefd, werden ze uiteindelijk aangehouden om de uitlevering feitelijk te kunnen bewerkstelligen. In Duitsland werden ze in een gevangenis ingesloten. De Duitse advocaten maakten bezwaar tegen het afgegeven aanhoudingsbevel. Toen dat niet hielp, stelden ze hoger beroep in.

Uiteindelijk besloot het Oberlandesgericht Düsseldorf het aanhoudingsbevel (Haftbefehl) na ruim zes maanden op te heffen en werden de verdachten in vrijheid gesteld. De hogere rechters stelden bij de beoordeling van het door de lagere rechters aangenomen vluchtgevaar in de eerste plaats vast dat de overgeleverde verdachten volledig in Nederland waren geïntegreerd. Vastgesteld werd bovendien dat ze Nederland tijdens de schorsing van hun uitleveringsdetentie niet hadden proberen te ontvluchten. Ten aanzien van de gestelde hoge strafverwachting benadrukten de Duitse rechters dat door de Nederlandse autoriteiten zowel een terugkeer- als omzettingsgarantie was bedongen. Hierdoor namen ze aan dat de in Duitsland op te leggen gevangenisstraf uiteindelijk door de Nederlandse rechter als gevolg van de omzetting zou worden verlaagd.

De verdachten wonen sindsdien hun strafproces in Duitsland in vrijheid bij. Zelfs nu is dit proces in eerste aanleg nog niet voltooid! Voortdurend van de

voorlopige hechtenis had dan ook tot een langdurige gevangenhouding in Duitsland geleid. In dat geval zou sprake zijn geweest van een onomkeerbare situatie waaraan ook de door de Nederlandse autoriteiten bedongen omzettingsgarantie geen verandering had kunnen brengen. Dat geeft te denken.

Actief aan berechting deelnemen

In een rechtsstaat dient uiterst zorgvuldig ten laste van de vrijheid van een individu te worden beslist. Pas als op goede gronden kan worden aangenomen dat vrijheidsberoving een noodzakelijke voorwaarde is om de gevraagde vorm van internationale rechtshulp te garanderen, moet daartoe worden overgegaan. Dit uitgangspunt dwingt zowel aan Nederlandse zijde als aan de zijde van de opeisende staat tot bezinning. Als overlevering noodzakelijk blijkt, moet ernaar worden gestreefd de opgeëiste persoon niet onnodig zijn vrijheid te ontnemen. De rechterlijke autoriteit die betrokken is bij de overlevering moet zich vanuit deze gedachte veel meer bezighouden met de gronden voor de voorlopige hechtenis. Nu lijkt de Nederlandse overleveringsrechter zich helaas slechts bezig te (mogen) houden met het verplicht controleren van formaliteiten. De rechterlijke autoriteiten dienen zich in deze zaken naar onze mening telkens af te vragen of de opgeëiste persoon ook zonder toepassing van

⁶ Kenmerk 2 Ws 32/05, gepubliceerd in *Strafverreidiger (StV)* 1/2006.

⁷ Kenmerk III-4 Ws 461-462/05.

⁸ Deze zaak nam een aanvang voor de inwerking-treding van de Overleveringswet.

